

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ : ΗΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ιστορικά τον όρο τον συναντάμε στην αρχαία Ελλάδα όπου δήλωνε τον ιερό τόπο λατρείας των Μουσών. Σήμερα, ορίζεται από το διεθνές συμβούλιο των μουσείων ως εξής: «ένα ίδρυμα μόνιμο και μη κερδοσκοπικό, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της, που είναι ανοιχτό στο κοινό και που αποκτά, συντηρεί, μελετά, γνωστοποιεί και κυρίως εκθέτει τις υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία» (Αθανασοπούλου, 2002)

Οι πρωταρχικοί ρόλοι των μουσείων είναι η συλλογή, συντήρηση, έρευνα και η έκθεση. Μαζί με την δια βίου εκπαίδευση και την ψυχαγωγία, αποτελούν τους σύγχρονους ρόλους. Αυτό που χαρακτηρίζει την εποχή του 21^{ου} αιώνα, είναι η σύνδεσή τους με την κοινωνία

Μέσα σε αυτό το κλίμα, εντάσσεται και το ζήτημα της πρόσβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) στον πολιτισμό.

Το 2006, το Συμβούλιο της Ευρώπης ενέκρινε το «European Disability Strategy 2010-2020» το οποίο αποσκοπεί στην προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία, βελτιώνοντας την ποιοτική τους ζωή στην Ευρώπη, μέχρι το τέλος του 2020.

Τα μουσεία είναι ο τόπος όπου οι δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου και η μάθηση γίνονται ένα, προσφέροντας: Ψυχολογική, Εκπαιδευτική, Κοινωνική, Αισθητική ικανοποίηση και ταυτόχρονα Χαλάρωση(Beard J. και Ragheb M., 1980). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο ανθρωπιστής James Wertsch(Wertsch, 2002) : «η ανθρωπότητα θα πρέπει να εκμεταλλευτεί τα μουσεία ώστε να γίνει αυτό που δεν έχει γίνει ακόμα, με άλλα λόγια, να σφυρηλατήσει την προσωπικότητά της». Τα Μουσεία ως Πολιτιστικά Ιδρύματα, έχουν το καθήκον να προσφέρουν γενναϊόδωρα τη Γνώση σε οποιονδήποτε την έχει ανάγκη, χωρίς διακρίσεις. Η βιωσιμότητα ενός Μουσείου εξαρτάται από την ποιότητα των σχέσεων που αναπτύσσει με τους επισκέπτες του. Όσο ισχυρότερη είναι η δέσμευση ενός Μουσείου για να είναι πλήρως

προσβάσιμο στους επισκέπτες του, τόσο πιο δυνατή σχέση θα καταφέρει να δημιουργήσει μαζί τους.

Προσπαθώντας να ανταποκριθούν στις νέες απαιτήσεις της κοινωνίας, τα Μουσεία εντάσσουν στα εκπαιδευτικά τους Προγράμματα παραδοσιακά αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες, όπως αυτές των ατόμων με αναπηρίες. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η καθολική προσβασιμότητα σε ένα μουσειακό χώρο, απαιτεί όχι μόνο την είσοδο/ένταξη των ΑμεΑ στο κτήριο του Μουσείου αλλά την συμμετοχή τους των ατόμων με αναπηρία σε κάθε του εκπαιδευτική δραστηριότητα.

Τα ΑΜΕΑ (ανήκουν στην ευρύτερη ομάδα των εμποδιζομενων ατόμων), είναι άτομα που παρουσιάζουν σε συνδυασμό ή μεμονωμένα, κάποιες λειτουργικές βλάβες, ανικανότητες, αναπηρίες. Πρόκειται για ανθρώπους που γεννήθηκαν ή απέκτησαν κάποια στιγμή στη ζωή τους, προβλήματα κίνησης, νόησης, όρασης, ακοής . Ο κοινωνικός αποκλεισμός των παραπάνω, αφορά τόσο την έλλειψη πόρων των ιδίων, όσο και της πολιτικής βούλησης για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος

Στη χώρα μας η πρόβλεψη για την «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση Ατόμων με Αναπηρία και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες» περιέχεται στον Ν. 3699/2008 (Νικονάνου:141, 2015). Η Ελλάδα λειτουργεί και προσεγγίζει την αναπηρία, στο ίδιο πλαίσιο με την ΕΕ, το οποίο περιλαμβάνεται στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020. Η συγκεκριμένη στρατηγική βασίζεται σε ένα διεθνές θεσμικό πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αναπηρία, όπως είναι ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ, η συνθήκη για τη λειτουργία της ΕΕ και η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών. Απώτερος στόχος είναι η πλήρης, ισότιμη συμμετοχή και ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία, εντός ενός ευρωπαϊκού πληθυσμού που διαρκώς γηράσκει. (Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία, 2010)

Ελπιδοφόρα εξέλιξη στην Ελλάδα, αποτελεί η ίδρυση της Εταιρείας Ελλήνων Μουσειολόγων το 2005, που προβλέπει την μουσειοπαιδαγωγική προσέγγιση ειδικών κατηγοριών όπως τα ΑΜΕΑ.

Σύμφωνα με το άρθρο 30 της σύμβασης του ΟΗΕ, τα ΑΜΕΑ έχουν ίδιο δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή και έτσι πρέπει να λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα για αυτό (Σύμβαση για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ, 2018). Την παραπάνω προοπτική εξυπηρετεί η «αρχή σχεδιασμού για όλους» και ορίζεται ως ο

«σχεδιασμός για την ανθρώπινη ποικιλότητα, την κοινωνική συνοχή και την ισότητα» (European Institute for Design and Disability, 2004).

Είναι η οπτική του σχεδιασμού και της δημιουργίας χώρων, αντικειμένων, προγραμμάτων, πολιτικών και πληροφοριών, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, χωρίς να είναι απαραίτητη η εξειδίκευση ή η μετατροπή. Οι αρχές του καθολικού σχεδιασμού είναι οι παρακάτω:

1. διεύρυνση προσβασιμότητας
2. ευελιξία χρησιμότητας
3. απλή και ευκολονόητη χρήση
4. αντιληπτή πληροφορία
5. ανοχή στο λάθος (ελαχιστοποίηση κινδύνου και συνεπειών)
6. χαμηλή φυσική προσπάθεια.
7. κατάλληλος χώρος και διαστάσεις για τη δυνατότητα προσέγγισης και χρήσης.

(Art beyond sight, 2014).

Καθώς οι ανάγκες και οι νοοτροπίες έχουν μετατοπιστεί, η αρχή αυτή πήρε μία νέα διάσταση και αφορά τη λογική της ένταξης, η οποία συνδυάζει στην περίπτωσή μας, την προσβασιμότητα των κτιρίων και των συλλογών των μουσείων, με την συμμετοχή των ενδιαφερομένων στο σχεδιασμό της προσβασιμότητας, των προγραμμάτων και της ευρύτερης αναμόρφωσης του ιδρύματος (Νικονάνου, 2015). Σε μια ιδανική του εφαρμογή, αντί να δημιουργεί διακρίσεις, τις προβλέπει. Για παράδειγμα, όταν αντί να φτιαχτούν σκάλες και ράμπα, δημιουργηθεί ένα κεκλιμένο επίπεδο για όλους, τότε η διάκριση και ενδεχομένως η δημιουργία λανθασμένων αντιλήψεων και προκαταλήψεων, αποτρέπεται από την ίδια την κατασκευή. (Πολυχρονίου, 2017).

Στα πλαίσια της λογικής “αντιμετωπίζουμε το απρόβλεπτο” η παραπάνω αρχή αφορά όλους για δυο κυρίως λόγους (Τα Μουσεία ως φορείς αλλαγής, 2017).

Πρώτον γιατί αφορά και ανθρώπους με κάποιου είδους ανικανότητα μη προφανή και δεύτερον διότι κάποιου βαθμού ανικανότητας, θεωρείται πιθανόν να βιώσει μια μεγάλη ομάδα ανθρώπων, το οποίο συμπίπτει και με τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (What does universal design look like).

Η γενικότερη πρόσβαση, συμμετοχή και ενσωμάτωση των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, αποτελεί στόχο των σύγχρονων μουσείων, καθώς είναι

έννοιες οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου να αποτελέσουν έναν χώρο προσιτό, ασφαλές και εύχρηστο.

Παρότι τα μουσεία πλέον θεωρούνται χώροι ανοιχτοί και στην υπηρεσία της κοινωνίας, είναι πολύ συχνές οι περιπτώσεις προβλημάτων προσβασιμότητας (φυσική ή άλλη). Η έννοια αυτή αφορά και τη διαμόρφωση εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, αλλά και τη δυνατότητα πρόσβασης σε όλες τις πληροφορίες, τα συστήματα ή τις προσφορές, που αφορούν όλους τους εν δυνάμει επισκέπτες. Η περιορισμένη πρόσβαση στον πολιτισμό, όποτε αυτή συμβαίνει, κρύβει μία παρωχημένη αντίληψη περί αναπηρίας. Τα ΑΜΕΑ δεν είναι άτομα παθητικά και προβληματικά. Ως εκ τούτου, ένα νέο μοντέλο αντιμετώπισης της αναπηρίας έχει κυριαρχήσει έναντι του ιατρικού και είναι το κοινωνικό. Σύμφωνα με το τελευταίο, τα εμπόδια δεν τίθενται από την αναπηρία αλλά από την κοινωνία. Κομβικός στόχος, είναι η άρση των εμποδίων, η οποία θα ευνοήσει την ανάπτυξη των κατάλληλων συνθηκών πρόσβασης. Αυτή η προσέγγιση, επιτυγχάνεται μέσω των προγραμμάτων, των εκθέσεων και των δραστηριοτήτων των μουσείων. Βασικοί στόχοι είναι, η προσφορά ουσιαστικών εμπειριών και η εξάλειψη όλων των εμποδίων μη δυνατότητας της παραπάνω προσφοράς. (Νικονάνου, 2015 :144)

Κεφάλαιο 1^ο

Το Μουσείο και η Ταυτότητα των Επισκεπτών του

1.1. Η Ταυτότητα του Μουσείου

Ζωολογικοί κήποι, αρχαιολογικά μουσεία, μουσεία σύγχρονης τέχνης, βοτανικοί κήποι, παιδικά μουσεία, επιστημονικά κέντρα, βιβλιοθήκες, χώροι πολιτιστικής κληρονομιάς και εθνικά πάρκα ανοίγουν τις πόρτες τους σε δεκάδες επισκέπτες κάθε χρόνο. Κατά το International Council of Museums το Μουσείο αναφέρεται ως ένα μόνιμο ίδρυμα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της. Είναι ανοικτό στο κοινό και έχει ως έργο του τη συλλογή, τη μελέτη, τη διατήρηση, τη γνωστοποίηση και την έκθεση τεκμηρίων του ανθρώπινου

πολιτισμού και περιβάλλοντος, με στόχο τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία(Ambrose and Paine, 1993).

Ιδιαίτερα τον 21ο αιώνα, κυριαρχεί μία κοινή διαπίστωση πώς το κοινό των μουσείων αποτελείται από διαφορετικές ομάδες, με ποικιλία προσωπικοτήτων, ιδιαίτερων αναγκών και τρόπου σκέψης και με την τελική απόφαση της επίσκεψης να εξαρτάται από προσωπικές προσδοκίες. Παράλληλα οι όροι πολιτισμική δημοκρατία και εκδημοκρατισμός του πολιτισμού, έχουν αναδειχθεί ως μείζονα κοινωνικά και πολιτισμικά αιτήματα. Η ατζέντα πλέον περιλαμβάνει μεγάλη προσπάθεια εξασφάλισης καθολικής πρόσβασης στους πολιτιστικούς οργανισμούς, ισότιμης εκπροσώπησης της σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας και τέλος άρση του παραδοσιακού κοινωνικού αποκλεισμού ομάδων, από τη μουσειακή μάθηση. Πλέον έννοιες όπως η πρόσβαση, η συμμετοχή και η ένταξη αποτελούν στόχους για ιδρύματα αυτού του είδους. Ο νέος, σύνθετος, κοινωνικός όσο και εκπαιδευτικός ρόλος τους, έχει μετεξελιχθεί μέσω του “ανοίγματος” των μουσείων στο ευρύ κοινό και της συμμετοχής του στη λειτουργία του (Νικονάνου:129, 2015). Το μουσείο καλών τεχνών του Χιούστον, χαρακτηρίζει «σεισμική» την αλλαγή την οποία το κοινό αντιλαμβάνεται τα μουσεία, αλλά και τα μουσεία το κοινό. (The Role of Museums Today, 2012)

Αξίζει να σημειωθεί, ότι το μουσείο με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα στην Ευρώπη για το 2016 ήταν το Musée du Louvre στο Παρίσι με 7.4 εκατομμύρια επισκέπτες, ενώ στη δεύτερη θέση έρχεται το Metropolitan Museum of Art της Νέας Υόρκης (*The Art Newspaper, 2017*¹). Η σταθερή παρουσία επισκεπτών σε μουσειακούς χώρους -και ιδιαίτερα σε περίοδο οικονομικής κρίσης- αποτελεί περίτρανη απόδειξη για τον ρόλο των μουσείων ως χώρο μάθησης στην κοινωνία του 21^{ου} αιώνα(Hooper-Greenhill, 2006). Καθώς η Μουσειολογία ως επιστήμη καταφέρνει να εξασφαλίσει σταδιακά την αναγνώριση που της αξίζει, έτσι και οι δημόσιοι φορείς, η κοινωνία, ο απλός επισκέπτης αρχίζουν να αντιμετωπίζουν τη Μουσειακή Αγωγή πλέον, ως κάτι παραπάνω από ένα μέσο απλής ψυχαγωγίας.

¹ για περισσότερες πληροφορίες βλ. <http://asemus.museum/news/the-art-newspaper-most-visited-museums-and-exhibitions-in-2016/>

1.1.1. Τα Μουσεία και η ελεύθερης επιλογής μάθηση. (Free-choice learning)

Σύμφωνα με την ερευνήτρια Jan Packer(Packer, 2010), ο κόσμος επισκέπτεται μουσεία και άλλα σχετικά ιδρύματα με σκοπό να «βιώσει τη μάθηση»(experience learning) ή όπως ονομάζει η ίδια για να «μάθουν μέσα από τη διασκέδαση»(learning for fun). Κατά την Packer, οι επισκέπτες ενασχολούνται με ένα ευρέως φάσμα μαθησιακών δραστηριοτήτων, επειδή πολύ απλά απολαμβάνουν τη διαδικασία της μάθησης αυτή καθεαυτή, από το να μάθουν κάτι συγκεκριμένο· το να μαθαίνει κάποιος για διασκέδαση περιλαμβάνει ένα μείγμα ανακάλυψης, εξερεύνησης, πνευματικής διέγερσης και ενθουσιασμού(Packer, 2010).

Θα έλεγε κανείς ότι το Μουσείο είναι το μόνο μέρος που ανταποκρίνεται στη θεωρία της «ικανοποίησης στον ελεύθερο χρόνο», των Jacob G. Beard και Mounir G. Ragheb(Beard J. και Ragheb M., 1980), καθώς προσφέρει: Ψυχολογική, Εκπαιδευτική, Κοινωνική, Αισθητική ικανοποίηση και ταυτόχρονα Χαλάρωση. Και αυτό είναι που κάνει το Μουσείο ένα ξεχωριστό εκπαιδευτικό μέσο και το διαχωρίζει από κάθε άλλη έξω-σχολική εκπαιδευτική δραστηριότητα(Holmes, 2000):

Η μοναδική δυνατότητα της «ελεύθερης επιλογής μάθησης»
(free-choice learning) με σκοπό τη
«μάθηση για οικοδόμηση της ταυτότητας μας» (learning for identity building)

Όπως έχει επισημάνει και η βρετανίδα ερευνήτρια εκπαίδευσης επιχειρήσεων Len Holmes(Holmes, 2000):, υπάρχουν δύο είδη «ελεύθερης επιλογής μάθησης»(free-choice learning): Η «μάθηση με σκοπό την απόδοση»(Learning for performance) στην οποία εντάσσονται οι σχολικές δραστηριότητες και εργασίες αλλά και οι εξωσχολικές δραστηριότητες οι οποίες απαιτούν ένταξη σε ένα πρόγραμμα, συμμόρφωση σε συγκεκριμένους κανόνες και συνήθειες. Τέτοιες είναι οι δραστηριότητες που επιλέγουμε να κάνουμε στον ελεύθερο χρόνο, οι οποίες είναι μεν επιλογής μας και μας ικανοποιεί να τις κάνουμε, αλλά όμως δεν μπορούμε να τις ολοκληρώσουμε, αν δεν

ακολουθήσουμε κάποιους κανόνες, λειτουργώντας έτσι ως «μάθηση με σκοπό την απόδοση»(*Learning for performance*). Αντιθέτως, η μοναδικότητα του Μουσείου είναι η δυνατότητα που σου προσφέρει να μάθεις κάτι... απλά για να το μάθεις! Κάτι τόσο απλό και όμως εξαιρετικά σημαντικό. Επισκεπτόμενοι ένα μουσείο, μπαίνουμε σε μία διαδικασία Μάθησης/Εκπαίδευσης που μόνο εμείς μπορούμε να ελέγξουμε. Αυτή η δυνατότητα του να έχουμε τη γνώση που μας ενδιαφέρει απλόχερα μπροστά μας και να μπορούμε να επιλέγουμε μόνο αυτό που μας αρέσει, χωρίς περιορισμούς ή κανόνες, είναι αυτό που κάνει το Μουσείο το πιο σημαντικό μέσο ελεύθερης επιλογής μάθησης με σκοπό την «μάθηση για την οικοδόμηση της ταυτότητάς μας»(*learning for identity building*).

Σ' αυτό ακριβώς στηρίζεται η Holmes, για να μας αποδείξει την αξία της Μουσειακής Αγωγής στο συνεχές «χτίσιμο» της προσωπικότητας μας. Αυτό είναι το σημείο όπου η μάθηση και η ψυχαγωγία γίνονται ένα. Και όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο ανθρωπιστής James Wertsch(*Wertsch, 2002*):«*η ανθρωπότητα θα πρέπει να εκμεταλλευτεί τα μουσεία ώστε να γίνει αυτό που δεν έχει γίνει ακόμα... με άλλα λόγια... να σφυρηλατήσει την προσωπικότητα της*».

Πηγαίνοντας ένα βήμα παραπέρα, οι ψυχολόγοι Jean Lave και Etienne Wenger(*Lave και Wenger, 1991*), επισημαίνουν ότι:«*η μάθηση και η έννοια της απόκτησης της ταυτότητας είναι αναπόσπαστα κομμάτια. Είναι πτυχές ενός ίδιου φαινομένου*». Για αυτούς η έννοια της «ταυτότητας» είναι «*αυτό που ξέρουμε, αυτό που επιλέγουμε να ξέρουμε, ο τρόπος που το μαθαίνουμε, η αλληλοεπίδραση μας με τον κόσμο*». Μέσα από την επίσκεψη σε ένα μουσείο και μέσα από την επιθυμία της ανακάλυψης καταφέρνουμε να κατανοήσουμε τον κόσμο, αναπτύσσοντας την προσωπικότητα μας, δηλαδή αυτό που μας κάνει «*εμάς*».

1.2. Το Μουσείο και η Ταυτότητα των Επισκεπτών του

Η ταυτοποίηση του επισκέπτη ενός Μουσείου, είναι αυτή που θα οδηγήσει μουσειολόγους και επιμελητές εκθέσεων να καταλάβουν την προσωπικότητα των επισκεπτών που επισκέπτονται ένα μουσείο, αλλά κυρίως, το γιατί υπάρχουν κάποιοι

που δεν το επισκέπτονται, και βεβαίως, το τι μπορούν να κάνουν για αυτό (Falk, 2009). Κάποιοι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι η απάντηση βρίσκεται στον ίδιο τον επισκέπτη· κατά αυτούς η ηλικία, η εκπαίδευση, το φύλο και η εθνικότητα είναι σημαντικά κριτήρια τα οποία θα οδηγήσουν ένα μουσείο στην ταυτοποίηση των επισκεπτών του. Όμως τα μετρήσιμα αποτελέσματα των αντίστοιχων ερευνών δείχνουν ότι ούτε αυτοί οι δείκτες είναι ικανοί να δώσουν στοιχεία για την προσωπικότητα των επισκεπτών ενός μουσείου καθώς, το φάσμα των αποτελεσμάτων είναι τόσο ευρύ που δεν μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστο² (Falk, 2009).

Κατά τον John Falk, δίνοντας όλο το βάρος της ταυτότητας ενός επισκέπτη στον ίδιο τον επισκέπτη, μειώνεται η σημασία της επίσκεψης σε ένα μουσείο με σκοπό τη «μάθηση για οικοδόμηση της ταυτότητας», καθώς αυτό που –ίσως- να ψάχνουν οι ερευνητές δεν είναι οι προθέσεις του επισκέπτη πριν περάσει τις πόρτες του μουσείου, αλλά η εμπειρία που θα βιώσει και οι αναμνήσεις που θα έχει, αφού ολοκληρώσει την επίσκεψη του σε αυτό (Falk, 2009). Ο Falk επισημαίνει ότι «*το Μουσείο υπάρχει γιατί ο επισκέπτης το έχει ανάγκη*». Ο επισκέπτης έχει ανάγκη να αναπτύξει την προσωπικότητα του και για αυτόν τον λόγο, αυτό που έχει περισσότερη σημασία δεν είναι ποιος θα έρθει στο μουσείο, αλλά πώς το μουσείο θα γίνει προσβάσιμο στους εν δυνάμει επισκέπτες του. Όπως αναφέρει ο ερευνητής, δεν είναι το τι θα δούμε κατά την ξενάγηση μας στο μουσείο που θα μας προσφέρει τη γνώση, «*είναι η καθολική αλληλεπίδραση μας μέσα σε αυτό που θα μείνει αξέχαστη*». Ο συνδυασμός του τι είδαμε, τι είπαμε με τους γύρω μας, τι απόψεις μοιραστήκαμε, τι σκεφτήκαμε, είναι αυτό που κάνει αυτή την εμπειρία καθολική (Falk & Dierking, 2012).

1.2.1. Τα Μουσεία υπάρχουν γιατί οι επισκέπτες τα έχουν ανάγκη

Το 2006 το Συμβούλιο της Ευρώπης εξέδωσε το «*Disability Action Plan 2006-2015*³», το οποίο έχει ως στόχο την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής

² χρήστες ηλικίας 5-12 ετών και 25-50, 60% γυναίκες επισκέπτριες και 40% άντρες κτλ

³ «*The right of people with disabilities as individuals to be fully integrated into society is dependent on them being able to participate in the cultural life of that society. If people with disabilities are to remain or become independent they must have as complete a life as possible interacting with other members of society, be they disabled or non-disabled people. They have the right to participate in culture, leisure, sport and tourism.*», *Disability Action Plan 2006-2015*

των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη 2006-2015. Συγκεκριμένα επισήμανε ότι «*Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία ως άτομα να ενσωματωθούν πλήρως στην κοινωνία εξαρτάται από το κατά πόσο είναι σε θέση να συμμετέχουν στην πολιτιστική ζωή της κοινωνίας. Αν άτομα με αναπηρία θέλουν να παραμείνουν ή να γίνουν ανεξάρτητα πρέπει να έχουν όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη ζωή με το να αλληλεπιδρούν με άλλα μέλη της κοινωνίας. Έχουν το δικαίωμα συμμετοχής στον Πολιτισμό, την Ψυχαγωγία, τον Αθλητισμό και τον Τουρισμό*».

Κεφάλαιο 2^ο

Ορίζοντας και Κατανοώντας τα Άτομα με Αναπηρία

2.1. Η Έννοια της Προσβασιμότητας

Κατά το «*Disability Discrimination Act*» (DDA) ως αναπηρία ορίζεται «*μία πνευματική ή σωματική μειονεξία, η οποία έχει αισθητές και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ικανότητα ενός ατόμου να κάνει καθημερινές δραστηριότητες*»⁴. Σε αυτήν την κατηγορία μπορούν να ανήκουν άτομα με σωματικές αναπηρίες, άτομα με διαβήτη, σκλήρυνση κατά πλάκας, άτομα τα οποία ζουν με ιό του HIV ή AIDS, άτομα με καρκίνο, με μαθησιακές δυσκολίες, άτομα με ψυχικές ασθένειες, με καρδιοπάθειες, με προβλήματα όρασης/ ακοής ή και με προβλήματα δυσλεξίας. Αξίζει να επισημανθεί ότι τα άτομα με αναπηρία δεν θέλουν να αντιμετωπίζονται «*ως θαρραλέα θύματα ή ήρωες, ότι ζητούν δικαιώματα, και όχι ελεημοσύνη*»⁵.

Για να κατανοήσουμε την αναγκαιότητα της ενσωμάτωσης, των ατόμων με αναπηρία, στον κοινωνικό ιστό και ιδιαίτερα την ανάγκη τους για άμεση προσβασιμότητα στους

⁴ «*A physical or mental impairment which has a substantial and long-term adverse effect on his ability to carry out normal day-to-day activities*», *The Disability Discrimination Act (DDA)*, 1995.

⁵ Oliver M., «*Disabled people do not want to be seen as brave victims or heroes and they want right not charity*» απόσπασμα από το «*Disability Directory for Museums and Galleries*». 2001: *The Council for Museums, Archives and Libraries*

διάφορους τομείς πληροφόρησης(*Μουσεία και Βιβλιοθήκες*), θα πρέπει να υιοθετήσουμε και να αντιληφθούμε το Κοινωνικό Μοντέλο των Ανθρώπων με Αναπηρία(*Social Model of Disability*)⁶. Αυτό το κοινωνικό μοντέλο δεν αρνείται την ύπαρξη συγκεκριμένων αναγκών οι οποίες προκύπτουν από την ιατρική κατάσταση αυτών των ανθρώπων, αλλά αντιμετωπίζει το «πρόβλημα» μέσα από το ψυχοκοινωνικό τους περιβάλλον και όχι μέσα από τον ίδιο τον άνθρωπο. Για παράδειγμα, ένα άτομο σε αναπηρικό καροτσάκι δεν μπορεί να έχει πρόσβαση σε ένα Μουσείο, όχι γιατί είναι ανάπηρο, αλλά γιατί η ίδια το Μουσείο δεν έχει μεριμνήσει ώστε όλοι οι χρήστες της να έχουν πρόσβαση σε αυτό.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προωθεί την ενεργό ένταξη και την πλήρη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία, καθώς σύμφωνα με την προσέγγιση της για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε θέματα αναπηρίας, πρόκειται για ζήτημα δικαιωμάτων και όχι διακριτικής ευχέρειας⁷. Αυτή η προσέγγιση βρίσκεται επίσης στον πυρήνα της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία(*UNCRPD*), στην οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση –και κατ'επέκταση η Ελλάδα– είναι συμβαλλόμενο μέλος. Κατά το νέο πλάνο δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «European Disability Strategy 2010-2020»⁸, το οποίο αφορά τις νέες στρατηγικές για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στον κοινωνικό ιστό, αναφέρονται οκτώ τομείς προτεραιότητας:

- ❖ Προσβασιμότητα(*αγαθά και υπηρεσίες προσβάσιμα*)
- ❖ Συμμετοχικότητα(*εξασφάλιση ότι τα άτομα με αναπηρία θα απολαμβάνουν όλα τα οφέλη της ΕΕ., ισότιμη συμμετοχή στη δημόσια ζωή και στις δραστηριότητες αναψυχής, παροχή ποιοτικών κοινοτικών υπηρεσιών*)
- ❖ Ισότητα(*καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας και προώθηση ίσων ευκαιριών*)
- ❖ Απασχόληση(*αύξηση του μεριδίου των ατόμων με αναπηρία που εργάζονται στην ανοιχτή αγορά εργασίας*)

⁶ Περισσότερες Πληροφορίες: <http://www.pwd.org.au/student-section/the-social-model-of-disability.html> και <http://www.disabilitynottinghamshire.org.uk/about/social-model-vs-medical-model-of-disability/>

⁷ Περισσότερες πληροφορίες: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137>

⁸ Περισσότερες πληροφορίες: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:en:PDF> και <http://www.esaea.gr/>

- ❖ Εκπαίδευση και κατάρτιση(προώθηση ισότιμης συμμετοχικής εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης)
- ❖ Κοινωνική προστασία(προώθηση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης, καταπολέμηση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού)
- ❖ Υγεία (προώθηση της ισότιμης πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας)
- ❖ Εξωτερική δράση(προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες στο πλαίσιο της διεύρυνσης της ΕΕ)

2.1.1. Σύγχρονο Μουσείο και Προσβασιμότητα

Η βιωσιμότητα και η ομαλή λειτουργία ενός μουσείου κρίνεται από την ποιότητα των σχέσεων που αναπτύσσει με τους επισκέπτες του. Όσο πιο δυνατή είναι η δέσμευση ενός μουσείου να υποστηρίξει την καθολική προσβασιμότητα των επισκεπτών του, τόσο καλύτερες θα γίνουν οι σχέσεις του με τους ίδιους τους επισκέπτες και κατ' επέκταση με την ίδια την Κοινωνία(Falk, 2009).

Καθημερινά τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν προκλήσεις στις μετακινήσεις τους, γεγονός που ισχύει όχι μόνο στις μετακινήσεις εντός πόλης αλλά και κατά την είσοδο τους σε δημόσιες υπηρεσίες, χώρους πολιτισμού και άλλα δημόσια κτήρια. Είναι πολύ σημαντικό για αυτά τα άτομα να έχουν την δυνατότητα να κινούνται ανεξάρτητα, χωρίς την βοήθεια συνοδού και να απολαμβάνουν απλές καθημερινές συνήθειες. Εμπόδια στις διαβάσεις για άτομα με αναπηρικά αμαξίδια, έλλειψη ηχητικών σημάτων, αφύλακτες υπόγειες διαβάσεις, κατειλημμένα από τραπεζάκια εστιατορίων πεζοδρόμια είναι μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στις καθημερινές τους μετακινήσεις τα άτομα με αναπηρία⁹. Όσον αφορά τις δομές Πολιτισμού, η κατάσταση βρίσκεται σε ανάλογο επίπεδο: κτίρια κατασκευασμένα πριν το 2000 χωρίς ορθές προδιαγραφές για αυτόνομη πρόσβαση -ιδιαίτερα ιστορικά κτίρια στα οποία στεγάζονται τα περισσότερα μουσεία- κάνουν δύσκολη τη μετακίνηση των επισκεπτών¹⁰. Τα άτομα με κινητικές αναπηρίες τα οποία μπορούν να παρακολουθήσουν μία συμβατική έκθεση δεν έχουν την δυνατότητα να εισέλθουν στο

⁹ Περισσότερες πληροφορίες:<http://www.esaea.gr/>

¹⁰ Περισσότερες πληροφορίες:<http://www.esaea.gr/>

κτήριο, ενώ τα άτομα με προβλήματα όρασης τα οποία μπορούν να εισέλθουν με ευκολία στο κτήριο, δεν μπορούν να παρακολουθήσουν συμβατικές εκθέσεις.

Εκτός από τα βασικά προβλήματα σε κτηριακό επίπεδο¹¹, τα άτομα με αναπηρίες αντιμετωπίζουν ακόμα πιο σημαντικές δυσκολίες στο εκθεσιακό κομμάτι. Από τη στιγμή που η έκθεση ισούται με τη γνώση, τα άτομα αυτά θα πρέπει να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τις υπόλοιπες αισθήσεις τους για να μπορέσουν να κατανοήσουν αυτό που οπτικά δεν μπορούν. Η έλλειψη επαφής μέσω της απτικής των μουσειακών εκθεμάτων, ακουστικής ξενάγησης, εκπαιδευμένων ξεναγών οι οποίοι θα είναι σε θέση να εξυπηρετήσουν τον επισκέπτη ανά πάσα στιγμή και δωρεάν, ενημερωτικών πινάκων σε γραφή Braille και σωστής σηματοδότησης, είναι κάποια από τα βασικά προβλήματα πρόσβασης στις εκθέσεις των ελληνικών μουσείων¹².

Βεβαίως, αρκετά ελληνικά μουσεία οργανώνουν και πραγματοποιούν αξιόλογα εκπαιδευτικά προγράμματα για ομάδες κοινού με αναπηρία, (*Αντζουλιάτου-Ρετσιλά, 1997*)· τα οποία πραγματοποιούνται με τη συμβολή συλλόγων όπως η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία. Οι σύλλογοι αυτοί είναι σε θέση να αναλάβουν τις δειγματοληπτικές έρευνες και την εκπαίδευση του προσωπικού, με στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των μελών τους. Μουσεία όπως αυτό της Ακρόπολης και το Βυζαντινό Μουσείο έχουν φιλοξενήσει κατά καιρούς ανάλογα εκπαιδευτικά προγράμματα¹³. Παρόλα αυτά όμως, το γεγονός ότι τα Προγράμματα αυτά γίνονται μία μόνο φορά και όχι καθόλη τη διάρκεια λειτουργίας του μουσείου, καθιστά δύσκολη την επαφή του κοινού με αυτό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ομάδες κοινού όπως είναι τα άτομα με αναπηρία να αποτυγχάνουν να ταυτίσουν το εκάστοτε μουσείο με ένα μέσο παροχής γνώσης και διασκέδασης. Είναι αναγκαία η δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων διαρκείας, σχεδιασμένα για όλες τις ομάδες πληθυσμού, γιατί μόνο έτσι θα αναπτυχθεί εμπιστοσύνη ανάμεσα στο μουσείο και τον επισκέπτη με αναπηρίες.

¹¹ σκάλες, έλλειψη ανελκυστήρων, στενοί διάδρομοι κ.ά.

¹² Οι πληροφορίες αντλήθηκαν μετά από ξενάγηση μου στο Μουσείου Φάρου Τυφλών

¹³ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν μετά από περιήγηση στις επίσημες ιστοσελίδες των εν λόγω μουσείων

Εικόνα 1: Απτική ξενάγηση για άτομα με προβλήματα όρασης. Μουσείο MOMA, NY

Για τα ΑμεΑ, ο περιβάλλον χώρος και οι εξωτερικές προσβάσεις, είναι καίριας σημασίας και θα πρέπει να ακολουθούν τουλάχιστον βασικές προδιαγραφές όπως είναι ο εύκολα προσβάσιμος χώρος και η κατάλληλη σήμανση.

Απαραίτητη είναι επίσης και η εσωτερική εργονομία, όπου αφορά τη διευκόλυνση των κινήσεων και της θέασης. Για παράδειγμα, κατάλληλη σήμανση σε στρατηγικά σημεία με διεθνή σύμβολα, κεκλιμένα επίπεδα, επιγραφές γραφής Braille κ.α. (Γλύτση:226, 2002)

Η προσέλκυση ομάδων όπως τα ΑΜΕΑ είναι ιδιαίτερα απαιτητική. Κάποια από τα βασικά χαρακτηριστικά διευκόλυνσης αποτελούν τα παρακάτω:

- Τα τυφλά ή με μειωμένη όραση άτομα, είναι ικανά να “δούν” μέσω των άλλων αισθήσεων και μέσω μιας σωστής περιγραφής να αντιληφθούν την έκθεση
- Τα κωφά άτομα έχουν ανάγκη από έντονο φωτισμό προκειμένου να βλέπουν τη νοηματική γλώσσα και τα χείλη του συνομιλητή
- Χαμηλό επίπεδο φυσικής προσπάθειας
- Τα άτομα με νοητική υστέρηση, σε ένα μεγάλο ποσοστό είναι σε θέση να κατανοήσουν μια έκθεση, αν η οργάνωσή της είναι απλή και σαφής.

(Η πρόσβαση και εξυπηρέτηση των ΑμεΑ σε μουσεία, 2014)

Πρόσβαση αλυσίδα:

Η εμπειρία επίσκεψης σε ένα μουσείο, ξεκινάει από την οικία και αποτελεί τη λεγόμενη αλυσίδα πρόσβασης. Πρόκειται για μια σειρά αλληλοσυμπληρούμενων ενεργειών και παρεμβάσεων που δημιουργούν προσβάσιμα δίκτυα κίνησης σε άτομα ΑΜΕΑ (Ισχύουσα πολεοδομική νομοθεσία για την εξυπηρέτηση των ΑμεΑ, 2014). Εάν κάτι από όλα αυτά δεν υπάρχει ή δεν λειτουργήσει, τότε διασπάται ένας κρίκος της αλυσίδας (Πολυχρονίου, 2017). Στην εποχή μας, όλοι οι επιμελητές παντού, προσπαθούν να μειώσουν τα εμπόδια, χρησιμοποιώντας την αρχιτεκτονική, την συμμετοχικότητα και την τεχνολογία. (Pollack, 2015)

Συμμετοχικότητα:

Είναι κομβικής και θεμελιώδους σημασίας η συμμετοχή επί ίσοις όροις των ΑΜΕΑ στην κοινωνική και οικονομική ζωή (Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία 2010–2020).

Η αύξηση της συμμετοχικότητας εντός των μουσείων, συνδέεται άμεσα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, την προσωπικότητα, την ενσωμάτωση αποκλεισμένων ομάδων και τη βελτίωση συνολικά της κοινωνίας.

Ένα συμμετοχικό μουσείο, είναι ένας χώρος όπου οι επισκέπτες, δημιουργούν, μοιράζονται εμπειρίες και επικοινωνούν μεταξύ τους. Στόχος είναι να επεκταθεί η αποστολή του ιδρύματος, επικοινωνώντας με τις προσδοκίες των επισκεπτών. Έτσι, αντί να παρουσιάζει το ίδιο περιεχόμενο σε όλους, συνδημιουργεί το περιεχόμενο με τους επισκέπτες, μέσα από δημιουργικό διάλογο. Οι τεχνικές συμμετοχικότητας που χρησιμοποιούν τα μουσεία, στοχεύουν όχι στην αντικατάσταση αλλά στη βελτίωση των παραδοσιακών πολιτιστικών ιδρυμάτων (Simon, 2010). Η τεχνολογική εξέλιξη άλλαξε την αντίληψη της συμμετοχής. Η κατανάλωση πληροφοριών δεν είναι πλέον παθητική, αλλά συνοδεύεται με άμεσο σχολιασμό, αξιολόγηση, ερμηνεία και διάλογο και μετατρέπεται σε όχημα κατάκτησης της εμπειρίας. (Νικονάνου, 2015)

Συμμετοχικότητα & ΑΜΕΑ:

Πρόκειται για μία έννοια η οποία μπορούμε να πούμε πως αποτελεί προέκταση της πρόσβασης.

Δύο από τις πιο αντιπροσωπευτικές λειτουργίες εμπλοκής και συμμετοχής των ΑΜΕΑ, είναι οι εκθέσεις και τα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Για να θεωρηθεί μία έκθεση προσιτή και ελκυστική, θα πρέπει να τηρηθούν κάποιες βασικές προδιαγραφές. Για παράδειγμα, ο σχεδιασμός και παραγωγή, θα πρέπει να προέρχεται από τη συνεργασία και την εκπροσώπηση ομάδων ΑΜΕΑ. Το

φυσικό περιβάλλον θα πρέπει να είναι φιλικό χωρίς εμπόδια, με κατάλληλους χώρους ανάπαυσης και φωτισμό και τα εκθέματα ορατά. Οι προθήκες θα πρέπει να είναι σε κατάλληλο ύψος κ.λ.π

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα ως δεύτερη βασική δίοδος επικοινωνίας, θεωρούνται πιο αποτελεσματικά. Συνήθως απευθύνονται σε παιδιά και εφήβους 8-22 ετών. Κυρίως πραγματοποιούνται μέσα στον πολιτιστικό οργανισμό και απαιτείται ιδιαίτερη προετοιμασία και από τις δύο πλευρές. Η δομή τους συνήθως αποτελείται από την ξενάγηση, τις αφηγήσεις των μουσειοπαιδαγωγών, τις συζητήσεις και τις δραστηριότητες.

Ενσωμάτωση:

Ο Διεθνής Οργανισμός Υγείας αναφέρει πώς δεν είναι η αναπηρία το προσωπικό γνώρισμα ενός ιδιώτη, αλλά η ανικανότητα. Η αναπηρία είναι η κοινωνική συνέπεια της παραπάνω ανικανότητας. Η παραπάνω άποψη αντιστοιχεί στη σύγχρονη φιλοσοφία πολλών χωρών και καταδεικνύει την αιτία κοινωνικής απομόνωσης και αποξένωσης των ΑΜΕΑ. Είναι το φυσικό, οικογενειακό, σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, που δημιουργεί ένα μεγάλο έλλειμμα στην εξίσωση με τους συμπολίτες τους. (Γλύτση:218, 2002)

Η ενσωμάτωση των ΑΜΕΑ εντός των μουσείων αφορά ουσιαστικά μια διάσταση συμμετοχικότητας στο μέγιστο βαθμό. Ως πιθανοί καταναλωτές γνώσης και πολιτισμού, οι ανάγκες και οι προσδοκίες τους, αποτελούν συχνά τον πυρήνα των μουσειακών λειτουργιών. Καθώς τα μουσεία γίνονται ελεύθεροι χώροι εμπειριών, σκέψης και γνώσης, αποκτούν το αίσθημα της κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης. Σύμφωνα με αυτήν την επαυξημένη συμμετοχική διάσταση, η ενσωμάτωση του επισκέπτη προκύπτει από από την πεποίθηση του μουσείου πως πρόκειται για τον ειδικό μίας ιδιαίτερης καθημερινότητας, του οποίου οι εμπειρίες και οι σκέψεις, μπορούν να βρουν μία θέση στο μουσείο (Νικονάνου, 2015). Τη διεύρυνση του κοινού, την προσεγγίζουν τα μουσεία μέσω πρακτικών και ουσιαστικών αλλαγών και δράσεων. Έχουν εστιάσει στην αναγνώριση και την εξάλειψη των ιδρυματικών εμποδίων, όπως π.χ. έλλειψη εξειδικευμένης εκπαίδευσης του προσωπικού ή έλλειψη διευκολύνσεων σε ανθρώπους με φυσικές αναπηρίες κ.α. Ο συνδυασμός των παραπάνω με μακροχρόνιες πολιτικές κοινωνικής ένταξης, αλλά και με την εκπροσώπηση των ΑΜΕΑ, οδηγούν στο πολυπόθητο αίσθημα κοινοτικής ιδιοκτησίας (Νικονάνου, 2015). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Cameron, πρόκειται για την έννοια ενός νέου

ανοιχτού μουσείου, το οποίο έχει μετατραπεί από ναό μετάδοσης γνώσεων, σε μία κοινότητα ζωντανών διαβουλεύσεων και αλληλεπιδράσεων (Merriman, 1999).

Από την οπτική της κοινωνίας, η μουσειακή μάθηση και εμπειρία της σύγχρονης εποχής, καθιστούν το μουσείο ένα ανοιχτό και όχι κλειστό κύκλωμα, με γενικότερο αντίκτυπο στην κοινωνία. Ο διάλογος και η κατανόηση, οδηγούν σε ισχυρότερες και πιο ασφαλείς κοινότητες, σε ευδαιμονία και ενδυνάμωση της δημόσιας ζωής. Ο εκπαιδευτικός ρόλος σχετικά με τα ΑΜΕΑ, αφορά τη γνώση εντός του μουσείου, το οποίο εφαρμόζει ενεργητική προσέγγιση της μάθησης αλλά και εκπαιδευτικά προγράμματα κοινωνικής συμμετοχής, με την αποτροπή του κοινωνικού αποκλεισμού να αποτελεί απώτερο στόχο. Έτσι τα μουσεία εξελίσσονται σε συμφωνία με ένα κριτήριο αξιολόγησης εθνικού, πολιτιστικού και κοινωνικού επιπέδου (Ιωαννίδη, 2005).

Παραδείγματα

Το μουσείο-κάστρο και η πινακοθήκη του Νότινγχαμ, συνεργάστηκε με ομάδα ΑμεΑ. Το αποτέλεσμα των αλλαγών ήταν το κτίριο να γίνει προσβάσιμο σε όλες τις ομάδες των επισκεπτών, εξυπηρετώντας έτσι τόσο τις αρχές της προσβασιμότητας, της συμμετοχικότητας και της ενσωμάτωσης, όσο και της αρχής σχεδίασης για όλους (Μουσούρη, 1999)

Το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, διοργανώνει διαφορά προγράμματα για ΑΜΕΑ όπως:

1. Απογευματινά εργαστήρια τέχνης
2. «Οι Κυκλάδες μέσα από την αφή»
3. «Μαζί παρέα στο μουσείο». Αφορά παιδιά και εφήβους με μαθησιακές και αναπτυξιακές δυσκολίες, άτομα με προβλήματα όρασης και πάσχοντες απο Alzheimer.

Διαθέτει εξειδικευμένο προσωπικό και προσπαθεί να ανταποκριθεί στην ανάγκη συμμετοχής και ένταξης, ομάδων των οποίων οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες συμμετοχής είναι ελάχιστες. Η πρόσβαση πραγματοποιείται από ειδική ράμπα, ενώ η μετακίνηση μεταξύ των ορόφων γίνεται με ανελκυστήρα (Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης)

Στο μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα, διατίθεται εύκολη πρόσβαση στην είσοδο, αναβατόριο, υλικό χρήσης σε άτομα με προβλήματα ακοής, υλικό με δυνατότητα αφής, προσβάσιμο/ευρύχωρο αποχωρητήριο, χώροι ξεκούρασης εντός των εκθεσιακών

χώρων, προσιτό ύψος στην πλειοψηφία των εκθεμάτων (Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα, 2015).

Επίμετρο

Το 90% των ευρωπαϊκών μουσείων άνοιξαν μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο (Pollack, 2015). Μαζί με τον αριθμό τους, άλλαξε και η άποψη του κόσμου για αυτά και ο ρόλος τους. Οι ομάδες ανθρώπων που πλέον επισκέπτονται τα μουσεία, αποτελούνται από διαφορετικό πολιτιστικό υπόβαθρο, ΑΜΕΑ, εφήβους, ηλικιωμένους κ.α. (Μουσουρή, 1999). Μέσα σε αυτές τις νέες συνθήκες και κοινωνικές απαιτήσεις, μία σύγχρονη κοινωνία δεν μπορεί να μείνει αμέτοχη. Η εφαρμογή των εννοιών και αρχών που παρουσιάστηκαν, αποτελούν τη βάση μιας αμφίδρομης επικοινωνίας, η οποία δεν γνωρίζει όρια, ούτε διακρίσεις.

Οι μουσειακές εκθέσεις είναι πολυεπίπεδες παρουσιάσεις που μεταφέρουν έννοιες, σκέψεις, και διεγείρουν τις αισθήσεις. Ωστόσο, καθώς τα μουσεία αρχίζουν να αναγνωρίζουν και να ταυτοποιούν την ποικιλομορφία των επισκεπτών τους, συνειδητοποιούν ότι οι μουσειακές εκθέσεις πρέπει να προσφέρουν ακόμα περισσότερα: θα πρέπει να διδάσκουν διαφορετικούς τρόπους μάθησης, να παίρνουν θέση σε θέματα πολιτιστικής ισότητας και ισότητας των φύλων και να προσφέρουν απλόχερα γνώση, εμβαθύνοντας σε πολλαπλά επίπεδα πληροφόρησης, να είναι προσβάσιμες σε όλους (Falk, 2009).

Ο σχεδιασμός εκθεσιακών και κοινόχρηστων μουσειακών χώρων με βάση την προσβασιμότητα θα πρέπει να γίνει κομμάτι της νέας αυτής φιλοσοφίας, διότι τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μέρος του ετερόκλητου κοινού των μουσείων. Ανακαλύπτοντας νέες συναρπαστικές τεχνικές και ελκυστικούς τρόπους να κάνουν προσιτή τη γνώση, τα μουσεία όχι μόνο θα εξυπηρετήσουν άμεσα τα άτομα με αναπηρία, αλλά και θα προκαλέσουν τους υπαλλήλους τους να αναπτύξουν ακόμα περισσότερο τη δημιουργικότητα τους. Η διερεύνηση της προσβασιμότητας είναι μία μακροπρόθεσμη διαδικασία, και απαιτεί ρεαλιστικό σχεδιασμό με διαβούλευση, αξιολόγηση και επανεξέταση σε κάθε στάδιο. Μικρές αλλά καλά οργανωμένες αλλαγές οι οποίες έχουν ως σκοπό τη βιωσιμότητα της πρόσβασης ως μέρος μιας καλά οργανωμένης στρατηγικής, είναι πιθανό να είναι πολύ πιο αποτελεσματικές από μεγάλες αναθεωρήσεις.

Βιβλιογραφικές αναφορές

1. Art beyond sight, Museum Education Institute, (2014), Disability and Inclusion Training for Museums and Cultural Institutions, (<http://www.artbeyondsight.org/mei/disability-awareness-training/>, 16/04/2018)
2. Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, (2018), (<https://www.amth.gr/exhibitions/permanent-exhibitions/mnimi-kai-lithoi>, 24/004/2018)
3. Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020, (2010), (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:el:PDF>, 18/04/2018)
4. European Institute for Design and Disability, (2004), <http://www.universaldesignresource.com/eidd-europeaninstitutefordesignanddisability/>, 19/04/2018)
5. Η πρόσβαση και εξυπηρέτηση των ΑμεΑ σε μουσεία, πολιτιστικούς χώρους και μνημεία της Ελλάδας, (2014), ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ» τεύχος 9, (<http://www.sadas-pea.gr/i-prosvasi-ke-exipiretisi-ton-amea-se-mousia-politistikous-chorous-ke-mnimia-tis-elladas-architektones/>, 14/04/2018)
6. Ισχύουσα πολεοδομική νομοθεσία για την εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία, (2014), (http://amea-blog.blogspot.gr/2014/03/blog-post_4843.html, 24/04/2018)
7. Ιωαννίδη Βασιλική, (2005), Μουσεία και κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Η περίπτωση ατόμων με ειδικές ανάγκες: προβληματική, δυνατότητες, εφαρμογές, ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ, τχ. 114, σσ. 43-54, (http://benl.primedu.uoa.gr/database1/museums_apokleismos.pdf, 24/04/2018)

8. Merriman N. (1999), «Ανοίγοντας τα Μουσεία στο Κοινό» Αρχαιολογία και τέχνες, τεύχος 72, Ιούλ - Αύγ - Σεπ, 1999, σ. 43 – 46, (<https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/72-14.pdf>)
9. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, (<https://www.cycladic.gr/page/drasis-gia-amea#>, 20/04/2018)
10. Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα Αρκαδίας - Πρόσβαση σε ΑμεΑ, (2015), (<https://www.youtube.com/watch?v=lqpGePs4ato>, 19/04/2018)
11. Νικονάνου, Ν., Μπούνια, Α., Φιλίππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη, Α., Γιαννούτσου, Ν. 2015. *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα:Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. κεφ 6, (<http://hdl.handle.net/11419/717>, 23/04/2018)
12. Pollack Florian , (2015), The museum of the future - the museum of the world - Florian Pollack - TEDxLinz, (<https://www.youtube.com/watch?v=fLPmRVTmk5s>, 15/04/2018).
13. Πολυχρονίου Γιάννης, (2017), Γραφείο Προσβασιμότητας ΑμεΑ στο Υπουργείο Πολιτισμού - Προσβάσιμα μουσεία & αρχαιολογικοί χώροι, (<https://www.youtube.com/watch?v=uPdByu3ENDg&t=250s>, 22/04/2018)
14. Simon Nina. (2010), The Participatory Museum, California, (<http://www.participatorymuseum.org/read/>, 17/04/2018)
15. Σκαλτσά Ματούλα, (2005), (<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=166090>, 15/04/2008)
16. Συκκά Γιώτα, (2016), Το στοίχημα για τα μουσεία στη νέα εποχή, (<http://www.kathimerini.gr/887105/article/politismos/eikastika/to-stoixhma->

gia-ta-moyseia-sth-nea-
epochh?adman_arid=fFwZZ1gtGXO:dQQZ:1KD&adman_arid=e71CcT_r_9Q:
guiS:1KD, 20/04/2018)

17. Σύμβαση για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ και Προαιρετικό Πρωτόκολλο, (2018),
(https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=46, 24/04/2018)
18. Τα Μουσεία ως φορείς αλλαγής, (2017), Μουσείο Μπενάκη,
(https://diavlos.grnet.gr/room/1016?eventid=3771&vod=3480_session,
22/04/2018)

